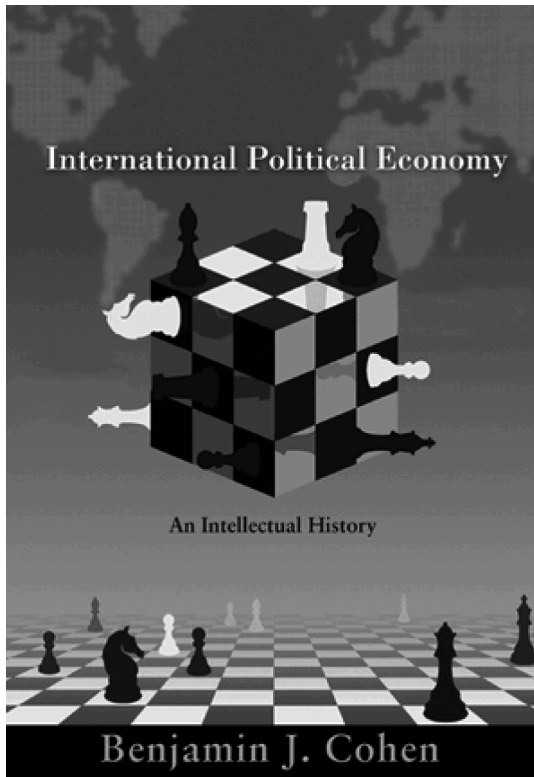

International Political Economy: An Intellectual History

ดร. กิ่งกนก ขวลิตรำรง*

เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy, IPE) เป็นสหวิทยาการที่ผสมผสานระหว่างเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศกับรัฐศาสตร์สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และแม้ว่าจะถือกำเนิดมาหลายทศวรรษแล้ว แต่ต้องนับว่าเป็นสาขาวิชาค่อนข้างใหม่ เมื่อเทียบกับสาขาวิชาทางรัฐศาสตร์อื่นๆ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยในต่างประเทศโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรได้ให้ความสำคัญต่อสาขานี้ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังปรากฏว่าในหลายมหาวิทยาลัยมีคณะ IPE แยกออกมาจากคณะรัฐศาสตร์

แต่กระนั้น ความแตกต่างของสาขาวิชา IPE ในสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรมีหลายประเด็น ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้ทำการเรียบเรียง และชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างสำนักอเมริกันและสำนักอังกฤษ รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างได้อย่างชัดเจน

หนังสือเล่มนี้เขียนโดย Robert Cohen นักวิชาการเลื่องชื่อของสาขาที่ได้สร้างคุณูปการให้กับสาขามากมาย แต่ในหนังสือเล่มนี้ Cohen ใช้วิธีนำเสนอผลงานของเพื่อนร่วมสาขา 7 คน ได้แก่ Robert Cox, Robert Gilpin, Peter Katzenstein, Robert Keohane, Charles Kindleberger, Stephen Krasner, และ Susan Strange ที่เป็นทั้งผู้บุกเบิกสาขา และมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางวิชาการ โดยมีได้ยกตนว่าเป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกแต่อย่างใด

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ 7 บท สองบทแรกกล่าวถึงกำเนิดและพัฒนาการของสาขาวิชา IPE ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร สามบทต่อมาอธิบายถึงประเด็นที่ทั้งสองสำนักมีมุมมองแตกต่างกัน ส่วนสองบทสุดท้ายแสดงถึงความสำเร็จและอนาคตของสาขาวิชา โดยความแตกต่างของ

* อาจารย์ประจำสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชารัฐศาสตร์ฯ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สองสำนักได้มีการนำเสนอผ่านแนวความคิดของนักวิชาการคนสำคัญของแต่ละสำนักที่มีต่อประเด็นต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการศึกษาวิชา IPE ในปัจจุบัน

บทที่ 1 เริ่มต้นด้วยการเล่าถึงกำเนิดของ IPE สำนักอเมริกันในทศวรรษ 1970 โดยผู้บุกเบิกคนสำคัญได้แก่ Gilpin และ Keohane ว่า IPE สำนักอเมริกันถือกำเนิดขึ้น จากความสัมพันธ์ระหว่างสองสาขาวิชาคือ เศรษฐศาสตร์และการเมือง (รัฐศาสตร์) แม้ในระยะเริ่มต้น นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักจะมีอิทธิพลต่อ IPE มากกว่า ซึ่งส่งผลให้วิธีการศึกษาของ IPE มีลักษณะเช่นเดียวกับทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษา รวมทั้งการใช้โมเดลทางคณิตศาสตร์ แต่ต่อมาในระยะหลัง ประเด็นในการศึกษาวิจัยได้รับอิทธิพลจากรัฐศาสตร์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากกว่า

บทที่ 2 กล่าวถึงการกำเนิดของ IPE สำนักอังกฤษภายใต้การนำของ Susan Strange ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกับสำนักอเมริกัน แนวคิดของสำนักอังกฤษไม่ได้มีอิทธิพลจำกัดอยู่เพียงในสหราชอาณาจักรเท่านั้น แต่ยังมีการรับเอาแนวคิดในแบบสำนักอังกฤษไปใช้ในประเทศเครือจักรภพอื่นๆ ด้วย เช่น แคนาดา และออสเตรเลีย ความแตกต่างจากสำนักอเมริกันที่สำคัญคือ สำนักอังกฤษมีการรับแนวคิดของสาขาวิชาอื่นนอกเหนือจากรัฐศาสตร์เข้ามาใช้ในการวิเคราะห์ และไม่เห็นด้วยกับกระบวนการศึกษาแบบสำนักอเมริกันที่เน้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการใช้ข้อมูลตัวเลขทางสถิติ

บทที่ 3 อธิบายถึงประเด็นแรกที่เป็นข้อถกเถียงระหว่างสองสำนัก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระดับระบบ (Systemic Transformation) ซึ่งเคยเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษา IPE สำนักอเมริกัน การถกเถียงกันระหว่างสองสำนักอยู่ที่ทฤษฎีเสถียรภาพของเจ้าโลก (Hegemonic Stability Theory, HST) ซึ่งอธิบายว่าระบบระหว่างประเทศจะมีเสถียรภาพได้ก็ด้วยประเทศที่เป็นเจ้าโลกเต็มใจทำหน้าที่ในการสนับสนุนระบบ แต่ภายหลังต่อมา HST กลับไม่อยู่ในความสนใจของนักวิชาการสำนักอเมริกันอีกต่อไป ด้วยเหตุว่าสหรัฐอเมริกาในทศวรรษ 1980 ไม่สามารถรับบทเจ้าโลกได้อีกต่อไป ประกอบกับญี่ปุ่นกลายเป็นผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในระดับระหว่างประเทศ และแม้โลกในยุคปัจจุบันจะถูกขนานนามว่าโลกาภิวัตน์ แต่สำนักอเมริกันไม่ได้มองว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงระดับระบบแต่ประการใด มีเพียงสำนักอังกฤษโดย Robert Cox เท่านั้นที่ยังคงให้ความสำคัญกับโลกาภิวัตน์ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับระบบ

บทที่ 4 กล่าวถึงประเด็นการพึ่งพากันทางเศรษฐกิจ (Economic Interdependence) ว่าส่งผลให้ความสามารถในการควบคุมของรัฐบาลลดลง คำถามคือหากรัฐบาลมีอำนาจลดลงแล้ว ใครเป็นผู้ปกครองระบบโลก สำนักอเมริกันระบุว่าสถาบันระหว่างประเทศเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ และความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ประเทศต่างๆ ยินยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกา หรือเงื่อนไขระหว่างประเทศ แนวความคิดนี้เริ่มต้นโดย Krasner ต่อมาพัฒนาไปสู่ Complex Interdependence โดย Keohane และ Nye แต่สำนักอังกฤษกลับระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมีความซับซ้อนกว่าในมุมมองของสำนักอเมริกัน และมีตัวแสดงที่มีอำนาจนอกเหนือจากรัฐร่วมอยู่ด้วยในระบบระหว่างประเทศ ได้แก่ บรรษัทข้ามชาติ กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ในบทที่ 5 Cohen อธิบายความแตกต่างระหว่างสองสำนักเรื่องบทบาทของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิเคราะห์ว่ารัฐยังคงเป็นตัวแสดงที่สำคัญที่สุดหรือไม่ ในสำนักอเมริกัน นักวิชาการส่วนใหญ่เป็นนักรัฐศาสตร์สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนั้นแม้เมื่อทำการศึกษา IPE ก็ยังคงให้ความสำคัญกับรัฐว่า IPE คือรัฐเป็นหลัก แม้ว่า Katzenstein นักวิชาการอเมริกันเชื้อสายยุโรป ได้นำตัวแสดงระดับอื่นๆ เข้ามาร่วมในการศึกษา เช่น ตัวแสดงระดับในประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังมีความแตกต่างจากสำนักอังกฤษที่พยายามมาตั้งแต่เริ่มกำเนิดสาขาวิชาที่จะไม่ให้ IPE เป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับรัฐมากเท่าสำนักอเมริกัน

บทที่ 6 Cohen ตั้งคำถามว่า เราได้เรียนรู้อะไรจากสองสำนักบ้าง แม้ว่าสาขาวิชา IPE จะมีการพัฒนาทฤษฎีมาโดยตลอด นับตั้งแต่ HST เรื่อยมา แต่ยังไม่สามารถหาบทสรุปที่อธิบายอย่างครอบคลุมได้ โดยเฉพาะเรื่องกระบวนการศึกษาและสาระที่ศึกษา ทั้งผู้เรียนและนักวิชาการจากสองสำนักตั้งโจทย์วิจัยในประเด็นที่ต่างกันสิ้นเชิง สำนักอเมริกันมักตั้งคำถามที่เช้รัฐเป็นศูนย์กลาง รวมถึงสาเหตุและผลของนโยบายสาธารณะ แต่สำนักอังกฤษจะตั้งคำถามที่ครอบคลุมประเด็นทางสังคมกว้างกว่าสำนักอเมริกัน ทั้งสองสำนักต่างอ้างว่าสำนักของตนสร้างคุณค่าทางวิชาการอย่างสำคัญยิ่งแต่ด้วยสาระที่สองสำนักมุ่งศึกษามีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิง จึงเป็นการยากที่จะสรุปได้ว่าสำนักใดทรงคุณค่ากว่ากัน

ในบทสุดท้าย Cohen ตั้งคำถามอีกว่าอนาคตของสาขาวิชา IPE จะเป็นอย่างไร การก่อตั้งสาขาวิชานี้ประสบความสำเร็จอย่างงดงามทั้งกระบวนการศึกษาและสาระที่ศึกษา แต่กระนั้นความแตกต่างดูเหมือนช่องว่างกว้างใหญ่ที่ต้องการสะพานเชื่อม โดย Cohen เสนอว่าประกอบด้วยสามสะพานคือสะพานที่เชื่อมอดีตกับปัจจุบัน สะพานเชื่อมระหว่างทฤษฎีแบบ Rationalist ของสำนักอเมริกันกับการวิเคราะห์แบบ Cognitive ของสำนักอังกฤษ และสุดท้ายสะพานเชื่อมสองสำนักเข้าหากัน

Cohen ที่ท้ายไว้ว่า นักวิชาการ IPE รุ่นต่อไปควรทำหน้าที่นี้ และยังมีพื้นที่ทางวิชาการอีกมากในสาขา ให้นักวิชาการรุ่นหลังเดินตามรอยผู้บุกเบิกทั้งเจ็ดได้

กล่าวโดยสรุป หนังสือเล่มนี้อธิบายถึงกำเนิด พัฒนาการ และความแตกต่างระหว่างสองสำนักในสาขาวิชา IPE ได้อย่างชัดเจน การใช้วิชาการคนสำคัญเป็นตัวเดินเรื่อง ทำให้สามารถเข้าใจและมองเห็นความแตกต่างระหว่างแนวคิดต่างๆ ได้ง่าย อีกทั้ง Cohen ยังมีความสามารถในการเขียนถึงทฤษฎีทาง IPE ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อน ให้สามารถเข้าใจง่ายขึ้น โดยการเขียนถึงนักวิชาการแต่ละท่านด้วยลักษณะการเล่าถึงผู้ที่ Cohen เคยเคยเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ที่มีความรู้ในทฤษฎีทาง IPE มาแล้ว เนื่องจาก Cohen ไม่ได้อธิบายรายละเอียดของแต่ละทฤษฎี ระบุเพียงว่าใครเป็นต้นแบบความคิด และประเด็นหลักของแต่ละทฤษฎีคืออะไร ดังนั้นหากผู้อ่านไม่คุ้นเคยกับทฤษฎีทาง IPE อาจพบว่า หนังสือเล่มนี้ยากที่จะเข้าใจ และสุดท้าย การใช้คำศัพท์และการผูกประโยคภาษาอังกฤษของ Cohen ค่อนข้างซับซ้อน คำศัพท์ที่ใช้เป็นศัพท์ระดับสูง ผู้อ่านต้องมีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษที่แน่นพอ จึงจะอ่านหนังสือเล่มนี้ได้อย่างมีอรรถรส